

PHILLIP DAVIS

Two Hoards Revisited

In *Nemvs* no. 1-2, I presented and discussed two quite different hoards of Dacian imitations of denarii of the Roman Republic. In the present paper, I wish to revisit these hoards, in the light of some new material analysis performed on them. The numbers assigned to the coins here are identical to those of the earlier paper, with two additional coins. Readers are referred to that paper for a somewhat more thorough discussion of the two hoards.

The first hoard, nos. 1-13, consists of thirteen quite accurate copies of Republican denarii. One remarkable aspect of this hoard is the number of die-matched coins. Nos. 2-3 are struck from the same pair of dies; the other die-matched groups are nos. 4-7, 8-11, and 12-13. The style of these coins is virtually indistinguishable from that of their Roman prototypes, with the exception of no. 1, which diverges somewhat more from the prototype. The inscriptions¹ are imperfect, but clearly represent an attempt to reproduce the original legends. The fabric is entirely "normal". The weights range from 3.18 g to 3.85, averaging 3.55 g. For the most part, this is a plausible, if somewhat low, range, but the lowest weight of 3.18 g is not really possible in an official denarius of the period. These coins bear a strong general resemblance to certain Dacian copies found in the Poroschia Hoard of 1964 published by Maria Chițescu², although none of the Poroschia dies are represented here. Elsewhere³, I have referred

¹ Nr. 1 is anepigraphic, as is its prototype.

² Maria Chițescu, *The Poroschia Hoard*, in *Studii și Cercetări de Numismatică*, VII, 1980, p. 53-70. This hoard is also noteworthy for the number of die-matched denarii it contains, all quite faithful to their prototypes.

³ Phillip Davis, *Dacian Imitations of Roman Republican Denarii*, in *Apulum*, XLIII, 2006, p. 321-356. Readers are referred to this paper for

to the present coins as being of "Poroschia-type". One can reasonably surmise that if there *was* an "official" coinage of the Dacian proto-state under Burebista, it might well have consisted, at least in part, of coins like these.

The dates of issue of the Republican prototypes used in the following catalogue are those proposed by Crawford in *Roman Republican Coinage*, with this exception: certain dates between the 70's and 50's BC have been adjusted according to the dictates of the Mesagne Hoard, published by C. Hersh and A. Walker in 1984⁴. The following abbreviations are used: Cr = Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974; BC = Before Christ; Wt = weight in grams; SG = specific gravity; P = purity; obv. = obverse; rev. = reverse; cf. = *conferre* (compare); no(s) = number(s). "Prototype" indicates the Republican moneyer responsible for the original issue. All dates are BC.

	Prototype	Cr	Date	Wt	SG	P
1	Anonymous	287/1	115	3.40	10.47	93.1
2	C. Coelius Calvus	318/1a	104	3.73	10.46	92.7
3	Another, same dies			3.52	10.43	91.0
4	Q. Antonius Balbus	364/1	83-82	3.60	10.44	91.7
5	Another, same dies			3.65	10.36	87.5
6	Another, same dies			3.45	10.43	91.4
7	Another, same dies			3.55	10.42	90.4
8	C. Naevius Balbus	382/1	79	3.70	10.51	95.5
9	Another, same dies			3.35	10.37	88.1
10	Another, same dies			3.18	10.40	89.3
11	Another, same dies			3.62	10.30	84.1
12	Ti. Claudius Nero	383/1	79	3.85	10.42	90.4
13	Another, same dies			3.52	10.39	89.1

The second group of imitations consists of 20 coins, a tiny portion of a large hoard of over 6000 official Republican denarii found in Western Transylvania in 2004 or 2005. The latest official coin in the hoard is a mint-state denarius of Octavian, struck in 37 BC. Other than the obverse of no. 30, which is mechanically

a more thorough discussion of Dacian imitations.

⁴ C. Hersh, A. Walker, *The Mesagne Hoard*, in *ANS Museum Notes* 29, 1984, p. 103-134.

transferred from an official coin, even a cursory glance reveals the non-official nature of all of these imitations. A few, such as no. 20, are reasonably true to the Republican model, but even that is immediately exposed by the blundered reverse legend. Most are unmistakably stylized or "barbarous". The average weight of 3.79 g is plausible, but merely coincidental, as the weight of individual coins ranges from 2.54 g to 4.62 g. Many are imperfectly struck. Most of the legends are garbled or utterly meaningless, although some are recognizable. These coins are perhaps the product of one or more small, local workshops.

	Prototype(s)	Cr	Date	Wt	SG	P
14	Uncertain, earliest reverse Cr-238/1	cf. 238/1 etc.	136 or later	3.04	10.07	71.2
15	Uncertain	?	115 or later	4.04	10.48	93.7
16	Obv. P. Sulpicius Galba Rev. T. Minucius Augurinus(?)	312/1 243/1(?)	108 134(?)	3.28	10.39	89.1
17	L. Calpurnius Piso Frugi	340/1	90	3.33	10.16	76.3
18	Obv. Mn. Fonteius Rev. uncertain	353/1c ?	85 ?	3.64	10.50	94.7
19	Obv. Mn. Fonteius Rev. M. Furius Philus	353/1 281/1	85 119	3.96	10.32	85.4
20	Q. Antonius Balbus	364/1d	83-82	4.62	10.49	94.2
21	Obv. C. or M. Aburius Geminus Rev. Q. Antonius Balbus	244/1 or 250/1 364/1	134 or 132 83-82	3.74	10.50	94.7
22	Obv. uncertain Rev. Q. Antonius Balbus	? 364/1	? 83-82	4.50	10.43	91.4
23	Pub. Crepusius	361/1	82	4.37	10.40	89.7
24	Pub. Crepusius	361/1	82	3.22	10.43	91.4
25	Obv. M. Caecilius Metellus Rev. C. Annius & L. Fabius Hispaniensis	263/1a 366/1	127 82	4.56	10.39	89.2
26	Obv. Uncertain Rev. A. Postumius Albinus	? 372/1	? 81	4.28	10.17	76.9
27	C. Naevius Balbus	382/1	79	3.83	10.41	90.2
28	Obv. C. Naevius Balbus Rev. Lucius Appuleius Saturninus (?)	382/1 317/3(?)	79 104(?)	2.54	10.48	93.7

29	Obv. C. Naevius Balbus Rev. Uncertain	382/1 ?	79 ?	3.17	10.42	90.9
30	Obv. L. Farsuleius Mensor Rev. L. Calpurnius Piso Frugi	392/1 340/1	75 90	4.51	10.48	93.9
31	Obv. M. Baebius Tampilus Rev. C. Postumius	236/1 394/1	137 74	4.00	10.32	85.1
32	Obv. M. Cippius Rev. Lucius Axius Naso	289/1 400/1	15-14 70	3.89	10.40	89.4
33	L. Fascius Fabatus (?)	412/1(?)	59(?)	3.98	10.47	93.4

Together, these two hoards provide a useful glimpse at the diversity of style and fabric within the Dacian imitative coinage of the 1st Century BC. Recently, it became possible to advance further by measuring the specific gravity (SG) of the coins, and from it, deriving the purity (P) of the silver used in minting each group. My expectation was that the first group (nos. 1-13) consisting of accurate copies which are, at least arguably, "quasi-official" in nature, would prove to contain a high, and consistent, silver content, while the purity of the second group of more "barbarous" imitations (nos. 14-33) might evince a rather greater variation. The reality confirms these hypotheses, as is demonstrated by the figures in the two right-hand columns in the catalogue, SG and P.

The specific gravity of any solid is defined as the ratio of its weight in air and its volume. The SG of these coins was measured by Pierluigi Debernardi, using a system he has developed⁵ which provides a very accurate and consistent result. Debernardi's method involves measuring the volume of the coin by weighing it in alcohol rather than in water. From the SG, the purity of the silver is determined by comparing the SG to that of a modern coin of known silver content. All measurements were performed three times, to virtually eliminate the possibility of error.

The results are interesting, if perhaps somewhat less dramatic than I anticipated. The coins of the first hoard are indeed struck to a high, and relatively consistent, silver standard, ranging from a high of 95.5 percent silver to a low of 84.1. It is noteworthy, and rather unexpected, that both the high and low occur within the copies of C. Naevius Balbus. This implies that the silver used was prepared for minting in small batches, subject

⁵ And patented, under the name *Archime-De*.

to variation. This is surprising, if these coins were in fact the products of an "official" Dacian mint. One hesitates to draw sweeping conclusions from limited data, but the tentative implication must be that even the "official" mint was merely supplementing the supply of imported Republican denarii, rather than producing a true "national" coinage.

For the most part, the coins of the second hoard are also struck to quite a high standard, with a high of 94.7. There are no plated coins, nor any that can truly be termed "debased"; the low of 71.2 is still high enough to be described as silver rather than billon⁶. There are two other "outliers" with a silver content lower than 77. Although all these coins were surely struck within the Dacian polity, they may well be the output of local workshops.

There is some additional data to report. I have in my collection two coins, numbered here 27a and 33a, struck from the same dies which were used for nos. 27 and 33⁷, but not part of the same hoard. These coins were also measured, with interesting and suggestive results.

27a	C. Naevius Balbus	382/1	79	3.10	8.31	– 49.8
33a	L. Fascius Fabatus (?)	412/1(?)	59(?)	3.38	10.16	76.5

27a is silver-plated. In comparison to 27, the reverse die is nearly obliterated, which hints that 27 and 27a were perhaps not made at the same time, in the same place. My only explanation is an informed guess: might the dies used to strike these coins have been placed in storage for an undetermined, but perhaps quite lengthy, period of time, to be reused later⁸, at

⁶ Debased silver.

⁷ These two coins were not included in the Nemvs 1-2 article.

⁸ Perhaps *much* later. Glodariu et. al. report the 1988 excavation at Sarmizegetusa Regia of the remains of a pre-Roman coining workshop, including four dies. One could not be identified; the others are obverse dies of two Republican denarii, Crawford 266/1 and Crawford 407/2, and an obverse die for an aureus or denarius of Tiberius. This discovery seems to indicate that the phenomenon of Dacian imitation of Republican coin types continued at least into early Imperial times. (I. Glodariu, E. Iaroslavschi, A. Rusu, *Die Münzstätte von Sarmizegetusa Regia*, in *Ephemeris Napocensis*, 2, 1992, p. 57-68).

a moment when silver was not plentiful? Although nos. 33 and 33a presumably *were* minted at, or nearly at, the same time as each other, they clearly were not struck from the same batch of silver. The difference here, between 93.4 and 76.5, is striking, much more so than the relatively modest range within the copies of C. Naevius Balbus in the first hoard. This is consistent with a small-scale workshop using whatever silver was at hand, prepared in very small batches. One can imagine silver being cast into planchets as needed, indiscriminately derived from ingots, earlier coins, silver jewelry or silver cups.

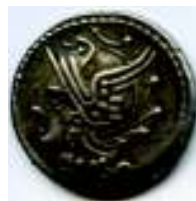
Readers are encouraged to visit my website, <http://rrimitations.ancients.info/index.html>, for a comprehensive discussion of Dacian and other ancient imitations of Republican denarii, along with images of several hundred coins.

1 obv

1 rev

2 obv

2 rev

3 obv

3 rev

4 obv

4 rev

5 obv

5 rev

6 obv

6 rev

NEMVS

16

7 obv

7 rev

8 obv

8 rev

9 obv

9 rev

10 obv

10 rev

11 obv

11 rev

12 obv

12 rev

13 obv

13 rev

14 obv

14 rev

15 obv

15 rev

16 obv

16 rev

17

an IV (2009), nr. 7-8

17 obv

17 rev

18 obv

18 rev

19 obv

19 rev

20 obv

20 rev

21 obv

21 rev

22 obv

22 rev

23 obv

23 rev

24 obv

24 rev

25 obv

25 rev

26 obv

26 rev

NEMVS

18

27 obv

27 rev

27a obv

27a rev

28 obv

28 rev

29 obv

29 rev

30 obv

30 rev

31 obv

31 rev

32 obv

32 rev

33 obv

33 rev

33a obv

33 rev

**Rediscutarea problemei imitării denarilor romani republicani,
pe baza a două tezaure**

-rezumat-

În primul număr al revistei *Nemus* am discutat despre două tezaure foarte diferite, ambele conținând imitații dacice de denari romani aparținând perioadei republicane. În acest număr redeschid discuția despre acești denari, în lumina unor noi dovezi legate de analiza variate făcute asupra lor. Numărul denarilor este identic cu cel prezentat în articolul anterior, la acesta adăugându-se în plus două monede.

Primul tezaur cuprinde denarii cu numerele 1-13, toate copii aproape fidele ale denarilor romani republicani. Un aspect interesant al acestui tezaur este numărul ridicat de monede bătute după aceeași matriță. Spre exemplu, numerele 2-3 sunt bătute după aceeași pereche de matrițe, celelalte perechi de monede "potrivite" fiind 4-7, 8-11, și 12-13. Acestea sunt identice cu prototipul lor roman, cu excepția numărului 1, care diferă oarecum de model. Inscripțiile nu sunt perfecte, dar reflectă clar tendința de a reproduce originalul. Materialul este în întregime "normal". Greutatea lor variază între 3.18 g și 3.85 g, cu o medie de 3.55 g. Aceasta este o greutate relativ scăzută, dar normală, însă 3.18 g este o greutate extremă, neatinsă de nicio monedă romană a acelor vremuri. Monedele seamănă izbitor cu altele descoperite în tezaurul de la Poroschia (jud. Teleorman) în 1964 și publicat de Maria Chițescu, deși nicio monedă din acest tezaur nu este reprezentată aici. Totuși, în alt articol m-am referit la monedele de acest fel ca fiind "de tip Poroschia". Oricine ar putea deduce, fără a exagera, că dacă în timpul proto-statului dac al lui Burebista ar fi existat dreptul de a bate monedă, aceasta ar fi arătat, în mare parte, ca monedele prezentate aici.

A doua serie de imitații cuprinde 20 de monede, o mică parte a unui tezaur de 6000 de monede descoperit în vestul Transilvaniei în 2004-2005. Ultima monedă oficială descoperită în acest tezaur este un denar din timpul lui Octavian, niciodată pus în circulație, bătut în 37 a. Chr. În afară de aversul monedei cu nr. 30, mecanic preluat de la o monedă oficială, restul de denari sunt ușor de recunoscut ca imitații, chiar și în cazul unui studiu superficial. Câteva, spre exemplu nr. 20, sunt copii relativ fidele ale denarilor romani, însă sunt imediat compromise de reversul bătut în mod grosolan. Unele sunt excesiv stilizate sau "barbarizate". Greutatea medie de 3.79 g este plauzibilă pentru epocă, dar întâmplătoare; majoritatea monedelor variază între 2.54-4.62 g. Multe sunt bătute imperfect. Unele inscripții sunt inventate sau fără niciun sens, deși altele pot fi recunoscute. Aceste monede sunt, probabil, bătute într-un mic atelier local.

Împreună, aceste două tezaure ne oferă o mică parte din ceea ce însemna diversitatea stilului și materialelor utilizate de daci pentru imitații, în secolul I a. Chr. Recent, a devenit posibilă avansarea în studierea monedelor prin calcularea gravității specifice (SG) și, din ea, deducerea purității (P) argintului folosit în fiecare grup de denari. Ipoteza mea a fost că primul grup (nr. 1-13), format din copii fidele, cvasi-oficiale, se vor dovedi a conține un grad înalt și mai pur de argint, pe când al doilea grup de monede, mai "barbare" (nr. 14-33), vor avea un grad mai mare de variație a purității. Analizele au confirmat ambele ipoteze.

Gravitatea specifică a fiecărui obiect este dată de raportul dintre greutatea și volumul lui. Gravitatea acestor monede a fost măsurată de Pierluigi Debernardi printr-un procedeu elaborat de el și care s-a dovedit deosebit de folositor în acest caz. Sistemul se bazează pe cântărirea monedei în alcool și nu în apă. Puritatea argintului este determinată prin compararea SG-ului monedei cu cel al uneia moderne, cu un conținut cunoscut de argint. Toate măsurătorile au fost făcute de 3 ori, pentru a înlătura orice urmă de eroare.

Rezultatele au fost mai interesante decât mă așteptam. Monedele din primul grup au fost, într-adevăr, bătute dintr-un argint de o calitate superioară, puritatea acestuia variind între 95.5-84.1 %. Un fapt neașteptat și ciudat a fost prezența extremelor (cea mai înaltă și cea mai joasă concentrație), în cazul copiilor C. Naevius Balbus. Acest fapt sugerează că argintul pentru fabricarea monedelor a fost pregătit pe rând, în loturi. Este surprizător, într-adevăr, dacă monedele sunt fabricate de un atelier de monetarie "oficial" al dacilor. Încerc să mă abțin de la concluzii pripite, însă putem deduce că și acest atelier "oficial" era doar o sursă suplimentară care alimenta provizia de denari romani importați, și nu un producător de monede "naționale".

În mare parte, monedele din al doilea tezaur sunt și ele bătute la un standard superior, cu o puritate de 94.7. Nu există monede placate și nici unele care ar putea fi numite devalorizate; chiar și o cantitate de 72.2 poate fi descrisă ca fiind argint mai degrabă decât aliaj. Există și alte monede "deviate", cu un conținut de argint mai mic de 77. Chiar dacă ele au fost cu siguranță bătute în interiorul organizării statale dacice, monedele pot fi la fel de bine rodul unor ateliere locale.

Mai există câteva chestiuni demne de amintit. Posed în colecția mea două monede, notate aici cu 27a și 33b, bătute după aceeași matriță folosită la fabricarea celor cu numărul 27 și 33, dar care nu fac parte din același tezaur. Aceste monede au fost și ele, la rândul lor, măsurate, iar rezultatele sunt foarte interesante.

27a este placată cu argint, iar, în comparație cu 27, reversul este aproape șters, ceea ce denotă că cele două, 27 și 27a, nu au fost fabricate în același timp și în același loc. Singura explicație pe care am putut s-o dau este pe jumătate deducție, pe jumătate ghicitoare: este cumva posibil ca matricele folosite pentru monede să fi fost depozitate undeva pentru o perioadă relativ lungă, într-o vreme când argintul era puțin? Deși 33 și 33a au fost bătute aproximativ în același timp, este clar că nu au fost fabricate din același lot de argint. Diferența este surprinzătoare în acest caz, de la 93.4 la 74.5, mult mai izbitoare decât micile variații regăsite în lotul C. Naevius Balbus din primul tezaur. O ipoteză ar putea fi că monedele au fost bătute de un atelier mic, local, unde s-a folosit absolut orice argint disponibil, preparat în loturi mici. Cititorul este invitat să-și imagineze argintul dispus în plachete gata de a fi bătute, argint colectat neselectiv din monede vechi, lingouri, bijuterii sau pocale de argint.